

РОВЕСНИЦЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ: ЗАСНУВАННЯ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ЗА ДОБИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ (ДО 95-РІЧНОГО ЮВІЛЕЮ)

**ВЕДЕНЕСОВ Д.В.,
доктор
історичних наук,
професор
Дипломатичної
академії України
при МЗС України**

Аналізується етап заснування дипломатичної служби за доби Центральної Ради. Розглядаються теоретичні, політико-правові та світоглядні засади вітчизняного державотворення, складові впливу демократичних цінностей на становлення та розвиток зовнішньополітичного пріоритету Української держави.

Ключові слова: українська дипломатія, державотворення, Центральна Рада, зовнішньополітична служба.

95 років минуло з того часу, як відроджена у ХХ столітті Українська держава вступила до сфери міжнародних відносин. Українська дипломатія доби національно-демократичної революції і державотворчих пошуків 1917–1920 років докладала зусиль до захисту суверенних прав України за кордоном, забезпечення сприятливих зовнішніх умов для вітчизняного державотворення, збереження недоторканості й територіальної цілісності держави. Міжнародні змагання України розгорталися у вкрай несприятливих зовнішніх та військово-політичних умовах, і багато в чому, враховуючи тогочасну розстановку сил та збіг інтересів на міжнародній арені, були приречені на поразку.

Однак, досвід цього періоду до 1991 р. залишався єдиним і унікальним надбанням справді суверенного державотворення в Україні, і в тому числі – єдиним доробком в площині міжнародних відносин і дипломатичної діяльності, адже зовнішньополітичне відомство України стало, по суті ровесником відтворення Української держави.

Зустрічаючи 95-річний ювілей дипломатичної служби України, ми знов подумки, мовою документів та свідчень сучасників згадуємо той час, овіяний романтикою революційних перетворень та надій на самостійне державне існування у сім'ї європейських народів. Після повалення Тимчасового уряду в Петрограді влада в Києві перейшла до Цен-

тральної Ради. Вночі 20 листопада 1917 р. на засіданні Малої Ради М.Грушевський проголосив укладений фракціями УСДРП і УПСР III Універсал Центральної Ради. «Віднині Україна стає Українською Народною Республікою. Не відділяючись від Російської Республіки й зберігаючи єдність її, ми твердо станемо на нашій землі, щоб силами нашими допомогти всій Росії, щоб уся Російська Республіка стала Федерацією рівних і вільних народів» — йшлося в Універсалі¹. Цей документ закріпив прерогативу Центральної Ради й уряду «творити лад на наших землях, давати закони й правити» до скликання Установчих Зборів.

Фактично, III Універсал встановлював в Україні власний державний лад в формі демократичної республіки, з законодавчою та виконавчою гілками влади, головними конституційними принципами, точною державною територією. Хоча положення про федеративну орієнтацію України було збережено, це лише формально обмежувало самостійну зовнішньополітичну активність республіки. По-перше, керівництво України не визнало влади радянського уряду в Петрограді. По-друге, самої федерації реально не існувало. 25–26 листопада 1917 р. Генеральний Секретаріат України направив урядам автономних державних утворень козачих військ, народів Північного Кавказу, Закавказзя, Сибіру, Криму, Білорусі, Молдавії ноту з пропозицією створити «однорідне соціалістичне правительство» федеративної Росії на принципах демократичного устрою кожної держави, широких прав і свобод людини, невтручання у внутрішні справи суб'єктів федерації². Однак ця ініціатива української сторони залишилася, за умов загальноросійського політичного хаосу, без практичних наслідків.

Після проголошення III Універсалу почалося творення центральної установи зовнішньополітичної служби України — генерального секретаріату міжнародних справ. Його кадровою базою стало відомство міжнаціональних відносин, а керівником призначено О.Шульгина. 22 грудня 1917 р. генеральний секретар міжнаціональних справ О.Шульгин подав до Малої Ради законопроект «Про створення генерального секретарства міжнародних справ» з функціями ведення міжнародних зносин і охорони прав громадян УНР за кордоном (нині цей день проголошений професійним святом — Днем української дипломатії). 26 грудня, на засіданні Центральної Ради голова уряду УНР В.Винниченко офіційно повідомив про створення відомства міжнародних зносин України³. Створення УНР активізувало контакти країн Антанти з Україною. 18 грудня 1917 р. генерал Табуї повідомив голову уряду УНР, що французьке керівництво доручило йому запитати Україну про необхідність надання їй

фінансової та військово-технічної допомоги. Українська сторона знову пов'язала це питання з проблемою встановлення дипломатичних стосунків між УНР та державами Згоди. 3 січня 1918 р. Табуї подав генеральному секретареві міжнародних справ офіційний лист про своє призначення Генеральним комісаром (повноважним представником) Франції при уряді України. 6 січня колишній британський консул в Одесі П.Багге подав ноту про його призначення представником Англії в Україні⁴.

Головним напрямом дій тільки-но започаткованої служби міжнародних зносин УНР стала гуманна справа припинення світової війни. Досягнення миру розглядалося в офіційних колах республіки як відправний момент власного державного врядування та проведення такої зовнішньої політики, що базується на об'єктивних національно-державних інтересах. «В наших теперішніх умовах міжнародних стосунків, — підкреслював офіційний орган «Нова Рада», — ...повинен панувати погляд, що найперше Україні потрібен мир, після чого вона стане до упорядкування свого господарського, економічного життя, рішаючи вже потім, по війні, ті чи інші економічні питання, український уряд буде стояти не на тім чи іншій «фільстві», а на тверезім обрахункові політичних та економічних чинників, вигідних перш за все для самої України»⁵.

24 грудня 1917 р. уряд України направив до всіх воюючих і нейтральних держав ноту, де зазначалося, що Українська Народна Республіка «виступає самостійно в міжнародних справах через своє правительство, яке заступає інтереси українського народу» до того часу, поки не буде створено загальноросійську федеративну владу. Нота закликала всі воюючі держави негайно припинити бойові дії й зібратися на мирний міжнародний форум. Висловлювалось бажання України взяти участь у мирних переговорах на основі безумовного визнання права нації на самовизначення, відмови від анексій і контрибуцій, матеріальної допомоги постраждалим у війні малим державам і народам⁶.

Цей документ, як бачимо, мав комплексний характер і відбивав погляди українського керівництва як на майбутню долю державності України, так і на головні засади її зовнішньополітичного курсу. Згадана нота, що фактично стала політичною платформою України у міжнародних зносинах, була також доведена українською стороною до відома всіх учасників мирних переговорів у Бресті та оголошена О.Шульгиним на засіданні Малої Ради 22 січня 1918 р. У відповідь на ноту УНР вже 26 грудня 1917 р. надійшла телеграма від Центральної держав, в якій висловлювалась готовність «вітати повноважних представників УНР як учасників мирних переговорів у Бресті».

Почалося формування дипломатичної репрезентації України на мирні переговори у Бресті. Воно йшло методом висування членів делегації від провідних політично-партійних фракцій Центральної Ради. Відтак до складу делегації потрапили від УПСР В.Голубович, М.Любинський, О.Севрюк, П.Полоз, від УСДРП — М.Левицький (всі згадані особи були й членами УЦР), а також економічний радник проф. С.Остапенко. Делегацію очолив голова відомства торгівлі й промисловості В.Голубович. З 1 лютого його змінив на цій посаді О.Севрюк, у зв'язку з призначенням В.Голубовича головою уряду УНР.

Пізніше уряд УНР склав для посланців до Бресту «Інструкцію Комісарам Генерального Секретаріату в справі ведення перемир'я», в якій зазначалося, що «комісари повинні в своїй діяльності керуватися постановами Центральної Ради і Генерального Секретаріату і працювати надалі в тісному контакті з цими вищими органами УНР»⁷. Фактично, це був перший нормативний документ керівництва республіки щодо поточної роботи дипломатичних установ УНР. Він встановив у вигляді Центральної Ради й уряду вищі державні інстанції керівництва міжнародними акціями з боку зовнішньополітичної служби України. Разом з тим документу бракувало детальної розробки конкретних питань державного управління установами міжнародних зносин, що було обумовлено як необхідністю оперативного запровадження представництва УНР в Бресті, так і відсутністю необхідного досвіду зовнішньополітичної діяльності молоді української державності.

З 6 січня 1918 р. делегація УНР почала працювати у Бресті. 10 січня на спільному засіданні всіх делегацій В.Голубович зробив заяву, в якій наголошувалося, що Україна «починає з теперішнім моментом своє міжнародне існування, яке вона втратила більш ніж 250 років тому, і виступає в міжнародних зносинах в цілیم об'ємі своїх прав на цім полі»⁸. Того ж дня представники країн Четвертого союзу й Радянської Росії визнали делегацію УНР повноправним учасником переговорів.

Брестська угода встановлювала нові кордони України, сторони, що домовлялися, обопільно відмовлялись від сплати коштів війни, обумовлювали обмін військовополоненими та інтернованими особами. Договір передбачав австро-німецьку збройну допомогу Україні в боротьбі з військами радянського уряду, хоча на ділі збройна присутність іноземних військ ставила керівництво УНР у залежне від Центральних держав становище, включаючи й контроль над міжнародними взаєминами країни. В цьому документі містилося надзвичайно важке для України зобов'язання поставок до Німеччини та

Австро-Угорщини великої кількості сільськогосподарських продуктів.

Підписання Брестської мирної угоди було вкрай важливим для подальшого розвитку зовнішньої політики та її державного апарату в Україні. Нові можливості для цього відкривало визнання УНР рядом іноземних держав «де-юре». Розвиток зовнішньополітичної служби, її закордонного компонента, стимулювали й відповідні положення договору. Сторони, що домовлялися, зобов'язувалися «негайно після підписання сей умови» встановити дипломатичні відносини та обмінятися повноважними представниками, а після ратифікації мирної угоди сторони мали намір запровадити одна у одній генеральні консульства, консульства та віце-консульства «в усіх портах, містах і інших місцевостях їх територій»⁹.

Фактично, поставало завдання творення власної зовнішньополітичної служби за умов практично повної відсутності її апарату, державно-організаційних підвалин служби, якогось необхідного досвіду її будівництва. Вироблення головних правових й організаційних засад відомства йшло паралельно зі створенням його апаратної структури, закордонних установ. Відомство міжнародних справ УНР в добу Центральної Ради очолювали В.Голубович, а з 14 березня 1918 р. М.Любинський.

Цілком природно, що головне навантаження по виробленню головних підвалин служби припало на центральний апарат міністерства закордонних справ. Воно виробляло проекти відповідних законодавчих актів, котрі розглядалися урядом й затверджувалися парламентом республіки. На початку 1918 р. МЗС УНР виробило «Проект організації Народного Міністерства Справ Закордонних», в якому йшлося про пріоритетні напрями роботи міжнародного відомства в цілому та пропонувалася організаційно-штатна структура його *центрального апарату*. Цей документ встановлював такі головні функції центральної ланки відомства:

вести політичні зносини України з іноземними державами;

охороняти інтереси українських громадян за межами УНР та іноземних підданих в Україні;

виробляти проекти законів щодо згаданих вище завдань;

зберігати проекти законів щодо роботи відомства, міжнародно-правові акти України¹⁰.

Відбувалося становлення в правовому й організаційному відношеннях центрального апарату зовнішньополітичної служби УНР. Його створення відбувалося за функціональним принципом, шляхом відокремлення певних підрозділів, які пильнували конкретні напрями роботи відомства.

Проголосивши державний суверенітет, Україна

прагнула до розповсюдження за кордоном свого дипломатичного представництва. Багато уваги справі теоретичного обґрунтування розвитку міжнародних контактів української державності почав приділяти визнаний ідеолог відродження національної державності М.Грушевський. Мріючи про перетворення України у сучасну державу на шляхах демократичного розвитку, він ретельно аналізував в своїх роботах 1918 р., що увійшли до збірки “На порозі нової України”, історію зовнішніх контактів й сучасне геополітичне становище УНР.

М.Грушевський закликав до налагодження всебічних взаємин з усіма сусідами без винятку: “Не зв’язуючись ніякими симпатіями чи антипатіями, ніякими упередженнями, ... брати і в сфері старих зв’язків колишньої Російської держави, і нових зв’язків з Центральними державами і поза ними”. Як провідні напрями міжнародних змагань України, Грушевський виділяв “західну орієнтацію” і “орієнтацію чорноморську”: “... історичні умови життя орієнтували Україну на Захід, географічно орієнтували і орієнтують на полудення, на Чорне море”. Після війни з Радянською Росією М.Грушевський наповнив новим змістом свою стару ідею федералізму, розуміючи під нею “федерацію світову, ... і як першу ступінь до такої федерації ... вважаю економічне й культурне сотрудництво, кооперацію народів Чорного моря”¹¹.

Хоча об’єктивно зовнішня політика України була відкритою для стосунків з усіма країнами, незалежно від їх блокової приналежності, на створення системи дипломатичного представництва УНР негативно впливали певні фактори міжнародного порядку. По-перше, це само по собі дуже обмежене коло країн, що визнали українську державу “де-факто” або “де-юре” – країни Чотвірного блоку, Англія, Франція, Радянська Росія, Румунія. Якщо врахувати негативне ставлення останніх чотирьох країн до УНР, то стають зрозумілими дуже несприятливі зовнішні умови існування України та розбудови її дипломатичного представництва. По-друге, вступ УНР у стосунки з австро-німецьким блоком й підписання Брестської угоди перервали взаємини держав Згоди з Україною. Оскільки ці держави фактично встановлювали політичний клімат Західної Європи, то й решта іноземних держав більш стримано почали ставитися до УНР, не бажаючи псувати відносини з Антантою. Крім того, нова держава, за словами О.Шульгіна, зіткнулася з “повною необізнаністю в українських справах світової дипломатії”¹².

Нарешті, розвитку зовнішньополітичних контактів України заважала залежність, в якій вона опинилася від Берліну та Відню. Зрозуміло, що їх уряди не могли не заперечувати встановленню відносин

між Україною та своїми противниками по світовій війні, обмежуючи міжнародну самостійність УНР. Ставлення до останньої з їх сторони носили цілком прагматичний характер: за словами кайзера Вільгельма II, “ми пішли в Україну, щоб отримати продовольство... Ми не повинні піддаватися ілюзіям, що Україна на довгий час може бути відірваною від Великої Росії... Вони знов об’єднуються”¹³. Як зазначав політичний діяч В.Андрієвський, німці прийшли в Україну “зовсім не на те, щоб гратися з нашими безвусими політиками в ”соціалізм”, вигадувати найдемократичніші системи державного правління і розв’язувати тому подібні великі проблеми, за якими Центральна Рада досі не мала часу звернути увагу...”¹⁴

Безумовно, що в період Центральної Ради найважливішим представництвом УНР за кордоном була делегація у Бресті – з огляду на значення міжнародних наслідків Брестської угоди для України. Однак це була тимчасова дипломатична установа, тоді як необхідно було запроваджувати постійні інституції для підтримання міжнародних контактів республіки. Характерно, що вже з грудня 1917 р. уряд України починає зондаж ґрунту для заснування постійного зовнішньополітичного представництва.

Кінець 1917 р. відзначено також і спробами уряду УНР налагодити дипломатичні стосунки з державними новоутвореннями на терені колишньої Російської імперії. Подібний напрямок зовнішньополітичної діяльності впливав з необхідності пошуку союзників в умовах загострення відносин з Радянською Росією, поліпшення геополітичного становища та встановлення економічного обміну між Україною та цими державами. Перша така спроба була зроблена по відношенню до Кубані, з якою Україну єднала й спільність етнічного складу населення.

18 грудня 1917 р. на Кубань виїхала *дипломатична делегація* УНР у складі членів Центральної Ради М.Галагана (голова) і Є.Онацького (політичний радник), у супроводі моряків-чорноморців. У Катеринодарі делегація України мала зустрічі з головою кубанського крайового уряду Л.Бичем, відвідувала засідання вищих державних органів Кубані. Проте встановлення дипломатичних відносин між державами тоді не відбулося, і політичні рандеву мали здебільшого консультативно-інформативного характеру¹⁵.

При розбудові *системи дипломатичного представництва* України першочергову увагу було приділено запровадженню репрезентацій в країнах Чотвірного блоку, оскільки після Брестської угоди відносини з ними висунулися на становище провідного напрямку міжнародної політики УНР.

16 березня 1918 р. до Німеччини було направлено тимчасового представника УНР, члена Центральної Ради О.Севрюка, а 17 березня призначення тимчасовим представником до Туреччини отримав член УЦР М.Левицький¹⁶. Справа запровадження дипломатичного представництва в Австро-Угорщині дещо затяглася через протиріччя між державами з приводу створення Коронного Краю, котрий так і не виник внаслідок шовіністичної позиції імперії Габсбургів, хоча й передбачався умовами Брестського договору. Тільки 18 квітня 1918 р. було призначено посла України до Відня члена УЦР А.Яковліва¹⁷.

Україна мала намір встановити дипломатичні відносини з Румунією, зважаючи на необхідність врегулювання територіального питання навколо південної Бессарабії, поділу військового майна Румунського фронту й взагалі забезпечення сприятливої ситуації на південно-західних кордонах республіки. 5 квітня 1918 р. до Румунії від'їхало посольство УНР у складі посланника й повноважного міністра М.Галагана та двох аташе¹⁸. Однак згадана дипмісія фактично не розпочала роботи внаслідок антантофільської позиції румунського уряду.

Звичайно, що обмеженість дипломатичних контактів України лише країнами Чотвірного блоку не влаштовувала керівництво УНР, оскільки робила зовнішньополітичний курс республіки однобічним, неспроможним до широкої участі в загальноєвропейських політичних процесах напередодні початку післявоєнного врегулювання. В останні дні свого існування Центральна Рада зробила спробу запровадити свою дипломатичну присутність в державах Західної Європи.

27 квітня 1918 р. до Швейцарії відбула *дипломатична місія* України до держав Західної Європи під проводом члена УЦР М.Шрага. До компетенції місії була віднесена діяльність в Іспанії, Італії, Франції та Швейцарії¹⁹. Широке коло країн, котрих місія М.Шрага повинна була охопити роботою, дозволяє зробити висновок, що згадана інституція навряд чи визначалася як постійне дипломатичне представництво, тим більше, що практично всі європейські країни ще не визнали української незалежної державності. Імовірно, що ця місія мала виконати завдання міжнародного зондажу, збирання відповідної інформації для наступного розвитку дипломатичних відносин з країнами західноєвропейського регіону. Зрозуміло, що місія не встигла приступити до роботи під час існування Центральної Ради.

Перші дипломатичні представництва України не мали необхідного законодавчого визначення, типової класифікації й певних штатів. Особовий склад й штат представництва кожного разу визначався ок-

ремо. Це можна пояснити не тільки нестачею кадрів і коштів, але й відсутністю діючої системи державно-правового забезпечення фундації зовнішньополітичного представництва республіки. Подібна ситуація турбувала керівництво служби міжнародних зносин України, співробітники якої підготували навесні 1918 р. проект закону "Про закордонні установи Української Народної Республіки".

Метою згаданого закону було підведення під процес розбудови зовнішньополітичного представництва УНР правової та організаційної бази. Згідно законопроекту, дипломатичні установи УНР за кордоном повинні були виконувати такі функції:

вести політичні зносини з урядами країн акредитації;

охороняти за кордоном інтереси політики й торгівлі УНР;

захищати законні права громадян України за кордоном²⁰.

Законопроект встановлював номенклатуру закордонних закладів міжнародного відомства республіки: посольства й дипломатичні місії УНР, генеральні консульства, консульства, віце-консульства та консульські агенції. Пропонувалося встановити такі ранги голів дипломатичних представництв, котрі призначалися урядом країни: Посол, Посланник або Уповноважений Міністр, Міністр-Резидент, Повірений у справах. Решта співробітників закордонних установ мала призначатися головою МЗС УНР.

Законопроект пропонував й організаційно-штатну градацію дипломатичних інституцій України:

посольство I-го розряду, на чолі з Послом або ж Посланником і Уповноваженим Міністром, у складі радника, 2-х старших і молодшого секретарів, військового агента (аташе), 2-х перекладачів, загалом – 9 штатних одиниць;

посольство II-го розряду, на чолі з Міністром-Резидентом, у складі радника, 2-х секретарів, військового аташе, 2-х перекладачів, всього – 7 осіб;

посольство III-го розряду, під проводом Повіреного у справах, у складі секретаря й перекладача²¹.

Як бачимо, цей законопроект вперше встановлював організаційно-штатну класифікацію дипломатичних установ України. Подібна система упорядкування представництв дозволяла проводити гнучку дислокацію державних закордонних установ в залежності від значення тієї чи іншої держави в загальному плані зовнішньополітичної активності України. Судячи по архівних документах, керівництво УНР не встигло затвердити цей проект міжнародного відомства, не отримав він втілення й на практиці, хоча й ліг до основи пізнішої розробки організаційних засад українського диппредставництва.

На її ефективності роботи представництв негативним чином відбивався незадовільний стан комунікацій між дипзакладами і урядом республіки. Посольствам бракувало конкретних директив з Центру та інформаційного матеріалу про становище в Україні. Як йшлося у доповіді посла УНР в Австрії А.Яковлева, представництво, не зважаючи на попередню домовленість з прес-бюро центральної Ради, практично не отримувало української преси. “Без часописів, повідомляв посол, почуваю себе зовсім одрізаним від України і не маю жодних інформацій”. Навіть щоб отримати таку вкрай важливу інформацію як хід ратифікації Україною Брестської мирної угоди, А.Яковлев змушений був їздити до берлінського посольства УНР²².

Потреби захисту конституційних прав громадян України за кордоном, що було особливо важливим в умовах розпаду Російської держави, викликали гостру необхідність у розбудові ще однієї важливої ланки зовнішньополітичної служби – консульського представництва.

З кінця грудня 1917 р. міжнародне відомство України почало розробляти проект закону “Про установи для охорони інтересів українських підданих за межами Української Народної Республіки”. “Задля охорони інтересів українських підданих поза межами УНР, – йшлося у законопроекті, – встановлюються посади окремих консульських агентів УНР. Місцевості і держави, де потрібні консульські агенти УНР і межі територій, які кожним з них обслуговуються, зазначаються Генеральним секретаріатом справ міжнародних. Консульські агенти УНР знаходяться в відомстві Генерального секретаріату справ міжнародних і призначаються Генеральним секретарем цих справ за згодою з місцевими українськими організаціями, де такі організації існують”

Проект пропонував такі обов’язки консульських установ:

- видавати громадянам посвідчення для повернення на Україну;
- оформлення паспортів для виїзду до іноземних держав;
- матеріальна допомога громадянам України за кордоном;
- здійснення особливих доручень уряду УНР .

Пропонувалися організаційна градація і штати консульських закладів України:

- генеральне консульство*, у складі генконсула, секретаря й канцелярського співробітника;
- консульство*, з консулом й секретарем;
- віце-консульство*, у складі віце-консула й секретаря;
- консульське агентство*, консульський агент й секретар²³.

Основні положення приведенного законопроекту знайшли відображення й службу конкретизацію

у створеному, пізніше, фахівцями міжнародного відомства України “Статуті о консульських установах УНР”. Статут встановлював підлеглість консульських закладів дипломатичним представництвом республіки за місцем акредитації. Співробітники консульських установ мали призначатися наказами голови МЗС УНР у порозумінні з міністерствами торгівлі й промисловості та судових справ. Посади в консульствах мали право займати тільки громадяни УНР, і лише як виключення, консульськими агентами могли бути призначені українці з числа місцевих громадян.

З метою профілактики службових зловживань окремо зазначалося, що “всі особи на платних посадах в консульствах УНР не можуть займати жодної другої посади як державної, так і приватної, як також не можуть участвовати в правлінні якого би то не було Товариства, яке цілію своєю ставить матеріальну користь”. В оперативному відношенні консульства підлягали МЗС УНР, а у певних справах ще і міністерствам торгу і промисловості, фінансів, судових справ.

Крім роботи по захисту інтересів українських громадян за кордоном, консульства УНР зобов’язувалися вести інформування зацікавлених відомств республіки та посольств країн перебування про “всі зміни і значні події у всіх галузях народногосподарського життя в межах консульської округи, а також міркування про можливе зміцнення і розвиток економічних зносин УНР з цією округою”²⁴.

На розгляд урядові було надано і проект майбутньої дислокації консульських закладів республіки. Передбачалося мати 68 консульських установ різних типів у 23 іноземних країнах та окремих регіонах колишньої Російської імперії. Найчисельнішу групу консульств планувалося розмістити на території держав, що утворилися після розпаду єдиної Росії – 33 установи. Це зрозуміло з огляду на наявність на цих територіях великої української діаспори, інтереси якої керівництво УНР вважало своїм обов’язком підтримувати. Крім того, цього потребувала необхідність збереження торгово-економічних стосунків в колишньому спільному економічному просторі імперії. Проект дислокації консульств відобразив й тогочасну пріоритетну зовнішньополітичну орієнтацію України на Центральні Держави, де планувалося запровадити 21 консульську установу.

Отже, можна дійти висновків, що політична еволюція Центральної Ради від автономії у складі федеративної Росії до суверенної держави призвела до відновлення самостійної зовнішньої політики України. *Закономірним наслідком процесу розбудови вітчизняної державності та її виходу на міжнародну арену стала фундація зовнішньополітичної служби України.*

В період, що розглядається, відбулося ство-

рення центральної ланки служби – генерального секретаріату міжнародних справ, а згодом – міністерства закордонних справ. Вона будувалася в організаційному плані за функціональною ознакою й зосередила роботу на формуванні головних організаційно-правових підвалин основних компонентів служби міжнародних зносин.

УНР почала добиватися розповсюдження свого дипломатичного представництва в Європі. Від тимчасових установ типу делегації на переговори у Бресті, вона переходить до запровадження постійних представництв. Щоправда, вони не мали належного організаційного обґрунтування й оформлення.

Міжнародне відомство України почало виробляти й організаційно-юридичні підвалини консульського представництва, однак скрутні обставини міжнародного становища республіки не дозволили перевести цієї роботи до практичної площини.

В період Центральної Ради намітилися певні магістральні напрями подальшого розвитку зовнішньополітичної служби України. Однак обмежений історичний термін існування самої Центральної Ради, несприятливі зовнішні умови відродження української суверенної державності спричинилися до незавершеності планів подальшого розвитку служби міжнародних відносин України.

ПОСИЛАННЯ

- ¹ Історія України в документах, матеріалах і спогадах очевидців. – К., 1991. – С. 31.
- ² Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВОВУ), Ф. 2592, Оп. 1, Спр. 23, Арк. 3.
- ³ За велич нації. – Львів, 1938. — С. 97; Головченко В. В обороні української справи // Політика і час. – 2005. – №6. – С. 54.
- ⁴ Rudnytsky I. Essays in modern Ukrainian history. – Edmonton, 1987. – P. 98–99.
- ⁵ Дорошенко Д. Історія України. 1917–1923. – Ужгород, 1929. – Т.1. – С. 239.
- ⁶ ЦДАВОВУ, Ф. 2592, Оп. 1, Спр. 23, Арк. 11–12.
- ⁷ Там само, Спр. 34, Арк. 8.
- ⁸ Берестейський мир. Спомини і матеріали. — Львів, 1928. — С. 196.
- ⁹ ЦДАВОВУ, Ф. 2592, Оп. 1, Спр. 75, Арк. 11, 39.
- ¹⁰ Там само, Арк. 11.
- ¹¹ Грушевський М. На порозі нової України. – К., 1918. – С.16, 22, 24.
- ¹² Шульгин О. Без території. – Париж, 1934. – С. 74.
- ¹³ Симоненко Р.Г. Міжнародне утворення України // Політика і час. – 1995. – № 12. – С.63.
- ¹⁴ Андрієвський В. З минулого. – Берлін, 1923. – Т. 2. – С. 9.
- ¹⁵ Галаган М. Вказ. праця. – Ч. IV, с. 68–69, 77.
- ¹⁶ ЦДАВОВУ, Ф. 2592, Оп. 1, Спр. 50, Арк. 4.
- ¹⁷ Там само, Спр. 51, Арк.7.
- ¹⁸ Там само., Спр. 14, Арк. 19.
- ¹⁹ Там само., Спр. 53, Арк. 7, 12.
- ²⁰ Там само., Спр. 67, Арк. 33.
- ²¹ Там само, Арк. 37.
- ²² Там само., Ф.3766, Оп.1, Спр. 106, Арк. 6 зв.
- ²³ Там само., Оп. 4, Спр. 10, Арк. 18, 49–50.
- ²⁴ Там само., Оп. 1, Спр. 67, Арк. 8–11.

Vedenev D.V. The same age as the nation-state: the base of the diplomatic service of the Ukrainian state in the era of the Central Council / Diplomatic Academy of Ukraine, Ministry of Foreign Affairs of Ukraine.

The basement of the diplomatic service of the Central Council is analyzed in the article. The article deals with the theoretical, political, legal and ideological foundations of national statehood, the key elements of democratic values in the formation and development of the foreign policy priorities of the Ukrainian state.

Keywords: Ukrainian diplomacy, state, Central Council, Foreign Service.

Веденев Д.В. Ровесница национального государства: основание дипломатической службы украинского государства в эпоху Центральной Рады / Дипломатическая академия Украины при МИД Украины.

Анализируется основание дипломатической службы в эпоху Центральной Рады. Рассматриваются теоретические, политико-правовые и мировоззренческие основы отечественного государства, составляющие влияния демократических ценностей на становление и развитие внешнеполитического приоритета украинского государства.

Ключевые слова: украинская дипломатия, государства, Центральная Рада, внешнеполитическая служба.

Стаття надійшла до редколегії 24.09.2012

Прийнята до друку 23.10.2012